

Tüdős Klára

Rongyok

A teljes memoár

Lektorálta és az utószót írta
SZEKÉR NÓRA

A jegyzeteket írta
SCHMAL ALEXANDRA

A fekete-fehér képek, ahol másként nem jelezzük,
a család tulajdonában vannak.

© *Tüdős Klára örököse, 2026*

A kvadrupp

Nagy, hasas antik szekrény volt ő, két karcsú fekete oszloppal, selymesre politúrozva. A gyökér mintái, melyekből az egyszerű-volt-holnemvolt asztalos szárnyait összeillesztgette, majd kutyához, majd meg ördöghöz, félszemű óriás hunyorgó pófájához hasonlítottak. – Ezt a nevet az öreg Lidi adta neki, aki még mindkettőjük fiatalkorában pesztrának a házhoz került. Hogy miért volt könnyebb kvadruppnak mondani, mint gardróbna, az nem tudható. A család ellenben magáévá tette a névváltoztatást, és kvadruppnak becázte az öreg szekrényt.

Szép kovácsolt kulcsa is volt neki. Kicsit fityegett a kikopott zárban. Nem volt szabad kihúzgálni, piszkálni. Szépen összedorgatott, színes rongyokkal teli zacskók, gombos- és gyöngyösskatulyák, papírba csavart tollak, szalagkarikák lapultak benne. Boltban kapható gyöngykirakó játék kismiska volt ezekhez a dobozokhoz képest. És a gombok! Kis, átlátszó tüllzacskókban külön a lyukas és külön a füles gyöngyház gombok. Külön a tarkák, üvegek és mindenféle csodálatos cifrák. Rózsás porcelángomb, szaloncukorhoz hasonló velencei, faragott fagombok, fonott bőr. Micsoda mennyei gyönyörűség volt ezeket kiborítani a szőnyegre, és turkálni bennök. Mintákat kirakni belőlük. Virágokat, halat, pálmaágot, fát, sárkányt. Nemesyszer elpityeredtem, mikor össze kellett markolni, hogy helyre rakjam, mert jött Nanuka: – Kis Klári, pakolni, itt vannak érted.

Nem szerettem hazamenni a magános gyerekoszobába, ahol a Fräulein uralkodott. Nanukánál jó volt a földön hasalni, a „rongybót” kincsei között, és hallgatni, amíg *Toldit*, *Keveházát*, *János vitézt* vagy egyebet olvasott hangosan.⁵ Kötés

⁵ Arany János és Petőfi Sándor műveit.

Nanuka, 1890 körül

közben! Mert soha másképp nem láttam olvasni, csak úgy, hogy harisnyát fejtelt, amíg felolvasott.

Az első világháború alatt volt úgy, hogy semmiféle gombot nem lehetett kapni. Az egész nagy család, rokonság, baráti kör rájárt a kvadrupp gyomrában rejtőző rongybótjára

Nanukának. – Széthordtuk, elhasználtuk a csuda-gombokat és egyebet is. Mindenét, amire szükségünk volt. Természetesen, magától értetődően, mint a magunkét. Eszünkbe sem jutott, hogy az övé. Nemcsak a kvadrupp ürült ki, hanem a többi szekrény, vitrin, fiók, dobozok, ládák. Lassan lába kelt mindennek. Öreg kasmírkendő, csipkesál, toll-legyező, metszett pohár, kisasztal, könyv, lánc, gyűrű, fülbevaló, de még a szép vászonlepedői is. Nem kaptunk ugyanis teniszszoknyának valót, márpedig aki adott magára valamit, az – világháború ideoda – csak fehér vászonruhában teniszezhetett. Nem is sziszszent, amikor szétszabdaltuk őrizgetett, szép vászonlepedőit.

A márványoszlopos muzsikáló órát, melynek számlapján két kovács ütötte kalapácsával az üllőn a negyedeket is, nekem adta. – Ez is hozzá való – mondta, s egy kis darab sárga csíkos kartont adott a kezembe. Ócska kis rongy volt, szépen kivasalva, hártyapapírba takarva. – Kis dunyhahuzatnak a darabja – mondotta. – Vidd el! Dédanyád⁶ ebbe a kis dunyhába göngyölte be mindig az órát, ha utazott. Az volt a mániája, hogy az óra ketyegése nélkül nem tud elaludni. Kocsin járt persze Fehértóról Debrecenbe. Anyádat, aki a kedvence volt, sokszor vitte-hozta magával. Olyankor ketten ültek a kis ülésen: Irén, meg az óra a dunyhában. Furcsa, erőszakos, bogaras vénaszony volt szegény. A fia⁷ se szerette. Ha Böske nénéd⁸ kiskorában makacskodásával meg feleselésével felbosszantotta nagyapádat, csak azzal kiabált rá: „Te, Meskó Trézsi, te!”

Volt az öreg házban egy hatablakos folyosó, az üveges gang. Ez volt Nanukám üvegháza. Dézsába tűzött létrán kezdte futását a borostyán, hogy azután a marsalnil rózsával⁹ versenyezve fussa körül az ablakívek tetejét. Emlékszem olyan télre, hogy a párkányon virított végig a fehér viola, s kint esett a hó. Ha anyám vagy a többi lányai kérdezték: – Mit csinál mama ezekkel a virágokkal, hogy veszi rá a cikláment, azaleát,

⁶ Tüdős Klára anyai dédanyja, Kálmánchey Ferencné Meskó Terézia.

⁷ Kálmánchey Móric, Tüdős Klára anyai nagyapja.

⁸ Kálmánchey Erzsébet.

⁹ Maréchal Niel rózsza, sárga mogyorórozsa.

hogy minden évben virítson, mint a bolond, amit a kertésznek a valódi üvegházban sem tesz meg? Mitől gyógyul meg a keze alatt minden beteg virág? –, ilyenkor szerényen, de valami kimondhatatlan finom fölénytel mosolygott. – Nem csinálók én velők, fiaim, semmit. Csak mindennap megnézem, s látom rajtuk, hogy melyik mit szeretne. Egyik kis langyos lábvizet a tányérjába, a másik szabadulni valami száraz levéltől. Van, aki szereti, ha megvakargatom a tövinél a földet. Némelyik süttetni szeretné meggörcbült hátát a nappal. Beszél a virág, ha nem is szóval, ahhoz, aki szereti.

Anyám, nagynéném mind szenvedélyes kertészek voltak, de Nanukánk virágnyelvét egyik sem tudta úgy igazán eltanulni tőle.

Átmenetileg ezt a gangot is meglakta a kvadrupp, két hatalmas fikusz közé fészkelve be magát. Katinka néném, legkisebb a három Kálmánchey lány között, szívesen bebújt velem a kvadrupp két kitárt ajtószárnya közé. Nyolc évvel volt csak öregebb nálam ez a nagynéném, s a rongyokat pont úgy szeretete, mint én. Csodálatos időket töltöttünk mi a kvadrupp bendőjében. Katinka mindenféle sleppeket, fátylakat gombostűzött a ruhámra, s én illegettem magam, mint a valóságos királykisasszony.

Nanukám az ilyen mórrikát nem nagyon szerette, s ha virágjai között babrálva ránk pillantott, nem állta meg szó nélkül: – Elég már ebből a folytonos cafrangolásból! Nincs leckéd, Katinka?

Ha magamra maradtam, kerestem a fásládából kukoricacsutkát, és azokat öltöttem. A bukjelszoknya és az óriás kalapok idejében nem is volt nehéz csutkából divatdámát formálni. Amikor értem jött a Fräulein, hogy hazavigyen a Péterfia utcába, sajnáltam levetkőztetni gyönyörű csutkáimat, s eldugdostam különféle nagyszerű rejtkehelyekre. Például a fiúk szobájába. Ez veszélyes, de biztonságos hely volt, mert nemcsak nekem, de a szobalánynak sem volt szabad oda belépni. Elvben nagybátyáim maguk takarították ezt a szentélyt, de valósággal minden fogalmat felülmúló rendetlenség uralkodott

ott. Nagyanyám időnként razziát tartott benne, és könyörtelenül tűzbe dobált minden, szobába nem való lomot. Közte persze az én divatcsutkáimat is. Bátyáim méltatlankodtak a tiplik, gumiragasztók és titokzatos alkatrészek megsemmisítése miatt, de Nanukával szembezállni nem volt lehetséges. Dühökben suttogva nekem ígérték a pofonokat, ha még egyszer bemerészkedem a szentélybe. Én bömböltem, nem annyira a fenyegetés, mint inkább a csutkáim miatt, de nagyanyám, ügyet sem vetve az igazságra, rákiabált a fiúkra: – Ne bántsátok a kicsit!

Ez persze módfellett megnövelte a szarvamat. Szemfüles, hallgatódzó, leselkedő kis béka voltam én, aki nyelte a szót, és időnkint kellemetlenül kikotyogott dolgokat. Egyszer is öreg Lidinek elújságtam, hogy Böske néném megegyezett a szomszédék Lacijával a kis zugban, hogy megvárja, míg felnő, és hozzámegy feleségül. Lidi megmondotta Nanukának, ő leszidta Böskét, aki bepanaszolt a fiúnál, ezek különben is érdekelve voltak, mert Laci az ő kebelbarátjuk volt. Egy ebéd után aztán, mikor nagyanyám lefeküdt, Zoltán és Kálmán holmi ígéretésekkel lecsaltak a világos pincébe, jó messze Nanuka hálószobájától, s vallatni kezdtek, hogy melyik ujjamból szoptam ezt a pletykát Böskéről meg Laciról. Én az első szónál iszkolni próbáltam, s a pofonok csattogása alatt üvöltöttem, hogy „ne bántsátok a kicsit!” – de hasztalan. Emlékezetes elnadrágolás történt, az bizonyos. A furcsa csak az, hogy Böske néném sok esztendő múlva mégis ehhez a bizonyos Lacihoz ment feleségül.¹⁰

¹⁰ 1906-ban kötöttek házasságot.

A könyv megjelenését
a Nemzeti Kulturális Alap támogatta

Nemzeti
Kulturális
Alap

MAGVETŐ
KÖNYVKIADÓ ÉS KERESKEDELMI KFT.
www.magveto.hu
magveto.kiado@lira.hu
Felelős kiadó Dávid Anna

Készült a Gyomai Kner Nyomda Zrt.-ben 2026-ban,
a nyomda alapításának 144. esztendejében
A Magyar Könyvkiadók és Könyvterjesztők Egyesülésének tagja
Felelős vezető Balla László vezérigazgató
www.gyomaikner.hu

Felelős szerkesztő Schmal Alexandra
Korrektor Balogh Emerencia
A kötetet Pintér József tervezte
Műszaki vezető Takács Klári
Kiadványszám 9464
Warnock betűtípusból szedve
ISBN 978-963-14-4708-8